

Els conceptes jurídics de Dret internacional privat europeu i els de Dret civil català: excloents o compatibles?¹

MARIA FONT I MAS

*Professora agregada de Dret internacional privat
Universitat Rovira i Virgili*

SUMARI

1. PRESENTACIÓ. 2. DELS CONCEPTES AUTÒNOMS EUROPEUS A LA CORRELATIVA INTERPRETACIÓ AUTÒNOMA. 3. EXEMPLE D'INTERPRETACIÓ DISFUNCIONAL D'UN CONCEPTE DE DIPR EUROPEU: «OBLIGACIÓ D'ALIMENTS» VERSUS «PENSIÓ COMPENSATÒRIA». 3.1. *Obligació d'aliments en DIPr europeu*. 3.2. *La prestació compensatòria entre excònjuges figura exclosa de l'obligació d'aliments en Dret civil català*. 3.3. *La pràctica jurisprudencial espanyola*. 4. CONSIDERACIONS FINALS

1. PRESENTACIÓ

El present estudi parteix de la coexistència de termes i conceptes de Dret internacional privat (DIPr) europeu amb termes i conceptes dels ordenaments jurídics d'Estats o de territoris subestatal dels Estats membres de la Unió Europea, en concret, respecte el Dret civil català.

El DIPr europeu està esdevenint un corpus jurídic amb autonomia pròpia, que s'aplica de forma directa als Estats membres de la UE² i

---

1 Aquesta col·laboració s'emmarca en el projecte «Recíproco encaje y coherencia de los ámbitos de los reglamentos comunitarios de derecho internacional privado», finançat pel Ministeri d'Economia i Competitivitat, amb la referència DER2016-75318-P.

2 Es fonamenta l'aplicació del dret europeu (de forma uniforme, art. 2 TUE) per sobre el nacional. F. SALERNO, «La cooperazione giudiziaria in materia civile», G. STROZZI (dir.), *Diritto dell'Unione europea*, 2017, 534 ss.

que compta amb un gran nombre de Reglaments europeus específics d'aquesta àrea. El legislador europeu, sota la base de l'art. 81 TFUE (cooperació judicial en matèria civil) ha propiciat i accelerat l'aprovació de normes unificades de competència judicial internacional i de normes de conflicte, així com normes processals europees,³ sense unificar, però, el dret substantiu dels Estats membres.

Aquestes normes de DIPr tenen 24 versions lingüístiques que responen a les llengües oficials dels 28 Estats membres. Superats els problemes propis de traducció de les normes i termes a les diferents versions lingüístiques, tot cercant la coherència vertical i horitzontal des del punt de vista lingüístic;⁴ es palesa que existeixen conceptes propis de DIPr europeu que no necessàriament tenen coherència vertical i horitzontal en l'entramat de normes de DIPr i de Dret europeu.⁵ Es genera un debat sobre la voluntat i/o la conveniència de la cerca o no d'aquesta coherència⁶ i, també sobre la diferència entre els conceptes de termes propis de la disciplina de DIPr (residència habitual, litispendència, ordre jurisdiccional, domicili) i conceptes de dret substantiu que es defineixen en els Reglaments (i convenis vinculats a aquests) i interpretats (i desenvolupats) per la doctrina del Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE). En el present estudi ens centrem en aquests darrers, els conceptes de dret substantiu.

Es poden fer crítiques als conceptes de DIPr que en els primers articles dels reglaments s'introdueixen a través de definicions per ser massa amplis (p.ex. «successió» en el Reglament 650/2012, «responsabilitat parental» en el Reglament 2201/2003). Una figura jurídica de DIPr europeu pot englobar en un sol concepte allò que en un ordenament jurídic nacional respondria a diverses figures amb puntualitzacions i excepcions. Una altra situació, que ara no estudiem, és la introducció

3 Vegeu el Portal europeu d'e-justícia: <https://e-justice.europa.eu/home.do>

4 Vegeu M. FONT I MAS, «Llenguatge jurídic europeu i els reglaments de dret internacional privat: problemes pràctics jurícolingüístics», *Revista de Llengua i Dret*, núm. 68, 2017, pp. 19-32.

5 Vegeu la contribució en aquest mateix llibre, en l'estudi de J.J. FORNER DELAYGUA exposa diferències entre el concepte de «contracte de consum» en el Reglament 1215/2012 (art. 17) i en el Reglament 593/2008 (art. 6). Així mateix, en l'estudi de D. MARÍN CONSARNAU, respecte el concepte de «matrimoni» en les normes de DIPr i les normes d'estrangeria europees.

6 Vegeu S. SÁNCHEZ LORENZO, «El principio de coherencia en el derecho internacional privado europeo», *Revista Española de Derecho Internacional*, vol. 70/2, 2018, 17-47.

de termes (lingüístics) i de conceptes en normes de DIPr europeu, que existeixen en alguns ordenaments nacionals d'Estats membres i en d'altres no, fet que comporta una introducció de termes forans (ja siguin europeus o d'altres Estats membres) en el propi ordenament, però això, no vol dir que es regulin, sinó que es coneixen i introdueixen a través de les normes de DIPr europeus (p.ex: *llegítima*, *trust*).

Cal tenir en compte que aquest sistema de DIPr europeu i, els conceptes que hi contenen, està en formació i permanent evolució arrel de les interpretacions del TJUE. Així mateix es precís assenyalar que aquest corpus normatiu neix incomplet. Efectivament, està mancat d'un dret material europeu i d'uns fonaments històrics jurídics comuns, mentre es pretén conjuminar tradicions jurídiques diferents. Aquest context condiona la interpretació que realitza el TJUE dels conceptes introduïts en les normes europees, sense que pugui ésser una interpretació literal (pròpia del ordenaments jurídics consolidats-històrics) sinó que s'empra una interpretació sistemàtica i teleològica pròpia europea.⁷

2. DELS CONCEPTES AUTÒNOMS EUROPEUS A LA CORRELATIVA INTERPRETACIÓ AUTÒNOMA

Malgrat les insuficiències, el que resulta inqüestionable és que les normes de DIPr que contenen conceptes, aquests serveixen per determinar el seu àmbit d'aplicació material, per tant, imprescindible per determinar un dels factors d'aplicabilitat d'aquestes normes de DIPr europeu.⁸ Aquests conceptes continguts en aquestes normes de DIPr europeu han de ser interpretats de forma uniforme i autònoma, tal i com ha reiterat la jurisprudència del TJUE, per exemple, en aquests termes:

«de las exigencias tanto de la aplicación uniforme del Derecho de la Unión como del principio de igualdad se desprende que el tenor de una

7 Vegeu M. REQUEJO ISIDRO, «El DIPr y el Derecho procesal civil europeo en la jurisprudencia del Tribunal de Justicia», *Anuario Español de Derecho Internacional Privado*, núm. 14-15, 2014-2015, 55-89.

8 Per determinar l'aplicabilitat d'un Reglament europeu també es precisa determinar la seva aplicació temporal i espacial (p.ex. la majoria no s'apliquen a Dinamarca); i en alguns Reglaments es requereix una vinculació territorial amb la UE (p.ex. per a què s'apliquin determinades normes de competència judicial del Reglament 1215/2012 cal que el domicili del demandat es trobi en un Estat membre de la Unió).

disposición del Derecho de la Unión que no contenga una remisión expresa al Derecho de los Estados miembros para determinar su sentido y su alcance normalmente debe ser objeto en toda la Unión de una interpretación autónoma y uniforme».⁹

És a dir, la interpretació ha de ser realitzada atenent el propi significat de DIPr europeu, i en cap cas, partint dels conceptes dels ordenaments dels Estats membres. Això ha de ser així, principalment per una raó ja esgrimida, que és la determinació de l'aplicabilitat de la norma de DIPr per acomplir la matèria objecte de la norma. Si no s'interpretés en el sentit europeu/autònom, i s'utilitzessin les nocions nacionals, podria resultar que la norma europea no fos d'aplicació.

Insistim que les definicions (conceptes) de DIPr europeu serveixen única i exclusivament per subsumir una situació jurídica nacional a una situació/concepte per determinar l'aplicabilitat de la norma de DIPr des del punt de vista material. Quan es volen aplicar les normes de DIPr, cal distingir davant de quina figura jurídica ens trobem, per tal de poder determinar quina norma de DIPr apliquem, la qual ens permetrà determinar la competència d'un tribunal (conflicte de jurisdiccions) o la determinació de la llei substantiva que s'aplicarà per a resoldre l'assumpte (conflicte de lleis). Això és l'acte de qualificar, com explica F. RIGAUX quan s'interposa una demanda, «s'introdueixen els fets en un concepte jurídic (...) aquests conceptes pertanyen a les hipòtesis de la disposició legislativa aplicada pel jutge». En els casos internacionals, les parts determinen l'objecte i la causa, i el jutge circumscriu els conceptes jurídics a les normes que seran condició d'aplicació d'una o altre disposició jurídica.¹⁰ En les normes de conflicte, aquest acte s'anomena de qualificació: subsumir una figura jurídica en una altra continguda en una norma de DIPr que servirà per determinar quin dret material efectivament s'aplicarà per part del jutge.

Doncs bé, aquestes definicions de DIPr europeu, no tenen perquè coincidir amb les definicions nacionals, situació que no hauria de

9 Fonament jurídic 28 de la STJUE 18 octubre 2016, C135/15, *Nikiforidis*, (EU:C2016:774).

10 F. RIGAUX, *Derecho internacional privado*, Civitas 1985, pp. 94 i ss. Rigaux distingeix entre aplicar una norma i la determinació de la norma a aplicar: «Aplicar, en el sentido propio del término, una norma jurídica, consiste en tomar de esta norma los propios términos de la parte dispositiva de la decisión o del acto público. (...) no confundir las numerosas hipótesis en que la norma es la simple condición de aplicación de otra disposición jurídica».

comportar un problema, perquè les normes de DIPr actuen autònomament i no afecten, a priori, el contingut dels drets nacionals. Això no obstant, és cert que el legislador estatal o subestatal pot decidir incorporar o canviar un terme propi per un de Dret internacional en les seves normes (més difícil és que n'inclogui una regulació). Per exemple, el terme «responsabilitat parental» va ser introduït i adaptat a les normes civils catalanes;¹¹ també, en posterioritat, en el dret civil espanyol sense una adaptació curiosa.¹²

En aquest context de dualitat de definicions de conceptes (el de la norma internacional i el de la norma estatal), que per nosaltres s'apliquen en moments diferents, pot comportar problemes, no només dogmàtics, sinó en la pràctica dels operadors jurídics. Certament, els reglaments es poden arribar a aplicar incorrectament, o bé, no ser aplicats; ja sigui perquè s'usen termes diferents i no es reconeixen, o bé, perquè essent el mateix terme, el contingut és diferent i en aquest supòsit l'error rauria en què es llegeix la norma amb un sentit distint segons l'Estat membre d'aplicació. Això serien vint-i-vuit aplicacions diferents, a les quals caldria afegir els conceptes subestats, tenint en compte que hi ha Estats membres compostos plurilegislatius, com és el cas espanyol.

3. EXEMPLE D'INTERPRETACIÓ DISFUNCIONAL D'UN CONCEPTE DE DIPr EUROPEU: «OBLIGACIÓ D'ALIMENTS» VERSUS «PENSIÓ COMPENSATÒRIA»

Per al dret o l'obligació d'aliments, l'alimentista o creditor, que es troba en una situació de necessitat, té dret a sol·licitar i a què se li assignin aliments per part d'una altra persona, el deutor o alimentant, que es troba obligat a prestar-los per llei sempre que posseeixi els mitjans suficients per satisfer-los. Cada ordenament jurídic regula les característiques

11 En concret al Llibre II CCCat (art. 233-8).

12 A l'art. 154 CCEsp, art. 9.4.II CCEsp i art. 22 quáter d). Vegeu A. DURÁN AYAGO, «Responsabilidad parental, relaciones paterno-filiales y protección de menores: ¿tres denominaciones para tres realidades diferentes?, M. GUZMÁN; C. ESPLUGUES (dirs.), *Persona y Familia. El nuevo modelo español de Derecho internacional privado*, Tirant lo Blanc, 2017, pp. 353- 363.

d'aquesta figura, en determina el contingut, les circumstàncies en què s'han de trobar les persones legitimades a sol·licitar-los, les persones obligades a prestar-los, la relació entre creditor i deutor, la temporalitat d'aquests o si són vitalicis, la fixació i modificació de les quanties, etc.¹³

Les diferències entre els ordenaments jurídics són notables, per això, un cop més, el legislador europeu ha optat per unificar les normes de DIPr i no harmonitzar o unificar el dret substantiu. En relació a la comparació i compatibilitat d'aquesta figura entre el Dret civil català i el DIPr europeu i convencional, trobem una primer diferència de caire lingüístic, mentre que la llei catalana es descriu com un «dret» del creditor, en la normativa de DIPr europeu ho fa com una «obligació» del deutor (*obligaciones de alimentos, maintenance obligations, obligations alimentaires, obbligazioni alimentari*). Passem a presentar el contingut del concepte d'aliments en DIPr europeu i en Dret català per, posteriorment, exposar com s'executa a la pràctica per part dels tribunals espanyols, i resoldre si són conceptes compatibles o excloents.

3.1. Obligació d'aliments en DIPr europeu

Les normes de DIPr europeu determinen el tribunal de l'Estat membre que és competent en un litigi sobre dret d'aliments, així com la determinació de la llei substantiva aplicable, el reconeixement i execució de resolucions i la cooperació d'autoritats, es troben previstes en el Reglament 4/2009.¹⁴ Cal puntualitzar, però, que la norma sobre la determinació de la llei aplicable als aliments en supòsits transnacionals del Reglament 4/2009 (art. 15), fa una remissió al Protocol de La Haia de 2007 (PH2007).¹⁵ És a dir, els tribunals espanyols quan resulten competents per resoldre un

13 Per una aproximació de la regulació interna en matèria d'aliments dels 28 Estats membres de la UE, vegeu el portal de <<http://e-justice.europa.eu>>, a «acudir a los tribunales», en la matèria de «pensiones alimenticias».

14 *Reglamento (CE) n° 4/2009 del Consejo, de 18 de diciembre de 2008, relativo a la competencia, la ley aplicable, el reconocimiento y la ejecución de las resoluciones y la cooperación en materia de obligaciones de alimentos*. En aplicació a partir del 18/06/2011.

15 *Protocolo de 23 de noviembre de 2007 sobre la Ley Aplicable a las Obligaciones Alimenticias*. Aquest Conveni de la Conferència de La Haia, malgrat no ser una norma europea, s'aplica a tots els Estats membres de la UE que hi estiguin vinculats, que són tots els Estats membres de la UE amb les úniques excepcions de Dinamarca i el Regne Unit. La Unió europea va aprovar el Protocol com a ORIE (Organització Regional d'Integració Econòmica) el 8/4/2010, i va entrar en vigor per a tots els Estats vinculats l'1/8/2013.

litigi internacional en matèria d'aliments, utilitzaran per incorporació del Reglament europeu les normes de conflicte contingudes en aquest Protocol de La Haia de 2007 per determinar quina llei substantiva és l'aplicable, amb efecte *erga omnes*.¹⁶

El Reglament 4/2009, tot i no incloure una definició expressa d'aliments, sí determina el seu àmbit material d'aplicació en el seu article 1:

«El presente Reglamento se aplicará a las obligaciones de alimentos derivadas de una relación familiar, de parentesco, matrimonio o afinidad».

La finalitat, tal i com indica el preàmbul, és garantir la igualtat de tracte a tots els creditors d'aliments; així mateix, deixa clar que per a la finalitat del Reglament, el concepte d'obligació d'aliments «hauria d'interpretar-se de manera autònoma» (atès 11).

El TJUE s'ha posicionat en diverses sentències sobre el contingut d'obligació d'aliments en aquestes normes de DIPr europees que engloben, no només l'actualment vigent Reglament 4/2009, sinó també respecte les normes predecessores, el Reglament 44/2001 i el Conveni de Brussel·les de 1968. El Tribunal de Luxemburg inclou en el concepte autònom europeu d'obligació d'aliments, no només les prestacions legals que tenen per objectiu satisfer les necessitats socioeconòmiques de la persona a partir d'una relació de família, sinó també altres prestacions qualsevol que sigui la seva denominació: pensió, aliments, deure de socors, manutenció o càrregues del matrimoni (STJCE de 6 de març de 1980, C-120/79, *Cavel*; STJUE de 27 de febrer de 1997, C-220/95, *Laumen*; STJUE de 2 de març de 1997, C-295/95, *Farrell c. Long*).¹⁷

Conseqüència d'aquest concepte europeu ampli, s'inclouen les «prestacions compensatòries derivades d'una ruptura conjugal» (compensatory payments/provision of compensation, prestazione compensative, prestations compensatoires). Va ser la sentència *Cavel II* la que així ho va interpretar (FJ 5):

«las 'prestaciones compensatorias' previstas en el Code civil francés (...) atañen a las posibles obligaciones económicas entre los antiguos

¹⁶ La norma de conflicte del Conveni pot designar la llei de qualsevol Estat, encara que no estigui vinculat al Conveni, i el tribunal l'aplicarà (art. 2 PH2007)

¹⁷ *Cavel II* (EU:C:1980:70); *Laumen* (EU:C:1997:91); *Farrell/Long* (ECLI:EU:C:1997:168).

esposos después del divorcio, determinadas en función de los recursos y necesidades recíprocas, y tienen igualmente carácter alimenticio.»

Per tant, les «pretacions compensatòires» s'inclouen en l'àmbit d'aplicació material del Conveni de Brussel·les de 1968, actualment regulat en el Reglament 4/2009. S'introdueixen les pensions de «naturalesa híbrida», com anomena P. JIMÉNEZ BLANCO, sempre que la determinació de la quantia depengui de les necessitats d'un dels cònjuges i dels recursos de l'altre; en aquest punt, es quan pot generar-se el dubte de si estariem davant d'una pensió d'aliments o bé en una liquidació del règim matrimonial, per això caldrà atendre a la llei substantiva que resulti aplicable, per tant, si es qualifica com aliments aplicariem el Protocol de La Haia, o, en l'altre cas, si es qualifiqués com a liquidació del règim econòmic matrimonial, aplicariem el Reglament 2016/1103.¹⁸

En relació al Protocol de La Haia de 2007, l'art. 1.1 que determina el seu àmbit material d'aplicació indica que s'aplica per determinar la llei «a las obligaciones alimenticias que derivan de una relación de familia, filiación, matrimonio o afinidad, incluyendo las obligaciones alimenticias a favor de un niño con independencia de la situación conyugal de sus padres». Comprovem que la norma incideix més en la protecció dels menors, tot preveient la seva aplicació sense possibilitat de discriminació respecte els fills nascuts dins o fora del matrimoni; la noció de «relació de família» no està definida, però es estensa, ja que inclou les relacions d'afinitat encara que aquestes no estiguin reconegudes en tots els Estats. Així mateix, l'art. 5 PH2007, inclou una norma especial relativa als cònjuges i ex-cònjuges, per això es pot concloure que s'aplica la norma a l'obligació d'aliments tant durant el matrimoni com després de la seva dissolució. Conseqüentment, s'inclouen les contribucions a les càrregues del matrimoni, la pensió compensatòria, la indemnització per raó de

---

18 P. JIMÉNEZ BLANCO, «Ley aplicable a los regímenes económicos matrimoniales en el Reglamento (UE) 2016/1103», *Cursos de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales Vitoria-Gasteiz 2018*, p. 11 i ss; 30 (en premsa). L'autora exclou del concepte d'aliments les indemnitzacions per dedicació a la llar. L'ideal és coordinar la llei aplicable (és a dir, que sigui la mateixa llei, del mateix ordenament jurídic) al règim econòmic matrimonial i als aliments (pensió compensatòria), i això ho permet l'art. 8.c del Protocol de La Haia de 2007. Es planteja el dubte de si el pacte de renúncia de la pensió compensatòria entraria en l'àmbit d'aplicació dels acords de ruptura inclosos en el Reglament 2016/1103; però la qualificació autònoma d'aliments conduiria a determinar la validesa del pacte conforme el Protocol de La Haia de 2007.

treball a la llar, als aliments pactats entre els cònjuges, i es planteja la inclusió o no de l'assignació de l'habitatge familiar.¹⁹

3.2. La prestació compensatòria entre excònjuges figura exclosa de l'obligació d'aliments en Dret civil català

Els drets nacionals tenen regulats els aliments amb un abast diferent l'un de l'altre; i diferent respecte el DIPr europeu. Aquest és el cas del Dret civil català en el qual la «prestació compensatòria» per relació conjugal que es pot atorgar en un divorci no té caràcter alimentari, així tampoc, la «pensión compensatoria» del Codi civil espanyol.²⁰

El Codi civil de Catalunya (CCCat) regula els «aliments d'origen familiar» al capítol VII (art. 237 CCCat) que inclou, entre les persones obligades, els cònjuges.²¹ Per al cas de ruptura matrimonial, es preveu de forma específica com a mesura provisional la fixació «d'aliments a favor d'un cònjuge» (art. 233-1.d CCCat), són els aliments provisionals que es preveuen durant la tramitació del divorci. Ara bé, en relació a les mesures definitives, desapareix la possibilitat d'aliments per a cònjuges i s'introdueix la «prestació compensatòria» (art. 233-2.a CCCat).²² Aquesta és regulada en l'art. 233-14 al -19 CCCat en què preveu que el cònjuge a qui

19 P. JIMÉNEZ BLANCO, «Ley aplicable a los regímenes económicos matrimoniales en el Reglamento (UE) 2016/1103», *Cursos de Derecho Internacional y Relaciones Internacionales Vitoria-Gasteiz 2018*, p. 10 (en premsa)

20 En el precedent Codi de família de Catalunya el terme emprat era «pensión», però amb la nova regulació en el CCCat s'introdueix la possibilitat d'efectuar el pagament en forma de capital (en béns o diners), opció que va originar l'ús del terme «prestació» (Preàmbul Llibre II, art. 233-17.1 CCCat). En el portal de justícia europea (e-justice) en la versió espanyola s'utilitza com a títol general «pensiones alimenticias», en francès «créances alimentaires» tot i que en l'explicació usa el terme «pension alimentaire», en italià «assegni alimentari», en anglès «maintenance claims».

21 En primer lloc, el CCCat preveu entre els deures dels cònjuges els d'ajuda mútua i dret de socors mutu. Aquest darrer es refereix a l'aspecte patrimonial, en concret inclou, les càrregues del matrimoni (art. 231-6 CCCat) i el deure d'aliments entre cònjuges (art. 237-2 CCC). P. DEL POZO, A. VAQUER, E. BOSCH, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de familia*. 2016, (2^a ed), Marcial Pons, p. 80.

22 Va ser objecte de debat doctrinal i jurisprudencial la possibilitat de fer compatible o no les dues prestacions (alimentària i compensatòria) a causa de la introducció de la Llei del divorci. El Codi de família de 1998 va aclarir la polèmica introduint la pensió alimentària i deixant els aliments entre cònjuges només en cas de separació matrimonial. La necessitat d'aliments, un cop decretada la pensió compensatòria, desapareix, «ambdues prestacions es fusionen en una de sola, que normalment és la

resulti perjudicada la seva situació econòmica com a conseqüència de la ruptura de la convivència pot sol·licitar-la, en determinades circumstàncies i quanties, perfectament regulades en els apartats següents del mateix article.²³ No es només un canvi de terme, donat que la naturalesa és diferent, ja que en la prestació no hi ha una necessitat com sí hi hauria en els aliments,²⁴ sinó que en la primera el que es pretén és compensar el desajust econòmic a un dels cònjuges després de la ruptura i té per objectiu garantir el nivell de vida de què gaudia durant el matrimoni. Així mateix, la prestació compensatòria és a instància de part, per tant, una pretensió de justícia sol·licitada i de caràcter disponible,²⁵ mentre que els aliments entre cònjuges és una mesura provisional.

Malgrat aquestes diferències, es presumeix un paral·lelisme en relació al contingut o quantia entre els aliments provisionals a favor d'un cònjuge i la prestació compensatòria, perquè la fixació de la quantia no es limita a l'indispensable per a la subsistència del cònjuge creditor, sinó que haurà d'ajustar-se al nivell de vida que aquest tenia durant la convivència matrimonial. La doctrina catalana entén que la prestació compensatòria no es limita a un mer dret d'aliments, atesa la jurisprudència segons la qual la finalitat és la readaptació del cònjuge creditor a la vida activa com a conseqüència de les desmillores econòmiques després de la ruptura i la seva pèrdua d'oportunitats.²⁶

---

compensatòria». A. RUCOSA ESCUDÉ, «Pensió compensatòria i aliments entre cònjuges: propostes i criteris d'estandardització», *Nous reptes del Dret de família*, XIII Jornades de Tossa, 2005, p. 160. Diferent de la compensació econòmica per raó de treball (art. 233-2.c)

23 Amb termes similars a l'art. 97 del Codi civil espanyol: «El cónyuge al que la separación o el divorcio produzca un desequilibrio económico en relación con la posición del otro, que implique un empeoramiento en su situación anterior en el matrimonio, tendrá derecho a una compensación que podrá consistir en una pensión temporal o por tiempo indefinido, o en una prestación única, según se determine en el convenio regulador o en la sentencia. (...)»

24 art. 237-4 CCCat: «Té dret a reclamar aliments només la persona que els necessita (...)». Art. 237-1 CCCat: «S'entén per aliments tot el que és indispensable per al manteniment, l'habitatge, el vestit i l'assistència mèdica de la persona alimentada (...)».

25 A. CABELLO GUILERA, «Art. 233-14. Prestación compensatoria», E. ROCA TRÍAS; P. ORTUÑO MUÑOZ (coords.), *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Sepín, 2011, p. 889.

26 P. DEL POZO, A. VAQUER, E. BOSCH, *Derecho civil de Cataluña. Derecho de familia*. 2016, (2ª ed), Marcial Pons, p. 121; 147-148. Citen la STSJC 11/2/2016. E. ROCA TRÍAS; P. ORTUÑO MUÑOZ (coords.), *Persona y Familia. Libro Segundo del Código Civil de Cataluña*, Sepín, 2011, p. 812.

Amb aquesta breu descripció de la regulació de la prestació compensatòria catalana, es pretén indicar, per una banda, que està àmpliament regulada en el CCCat i, per altra banda, que és una figura que es preveu com a autònoma, vinculada a la ruptura de la convivència si bé hi ha certs paral·lelismes amb els aliments entre parents. En aquest punt ens podríem preguntar si hi ha una incompatibilitat entre el DIPr europeu que inclou la prestació compensatòria entre les obligacions d'aliments i el Dret català que ho té regulat de forma separada. La resposta la mostrem des de la perspectiva pràctica, és a dir, si són incompatibles en l'aplicació d'ambdues normes, i no pas des d'un punt de vista dogmàtic en quant a la naturalesa jurídica de la figura. La resposta que avancem és que són compatibles, sense que la concepció del DIPr europeu faci alterar la del Dret civil català. Això és així, perquè les normes de DIPr europeu tenen una funció diferent que les normes substantives regulades en els ordenaments dels Estats membres de la UE, i pel nostre estudi, en el Dret civil català.

3.3. La pràctica jurisprudencial espanyola

Malgrat la resposta anterior, pràctica judicial ens demostra que no és fàcil conèixer i aplicar les dues concepcions alhora (l'europea i la catalana). És habitual que els tribunals de primera instància i l'advocacia davant d'un divorci internacional, en el qual apliquen els reglaments europeus corresponents segons el cas (R.2201/2003, R.1259/2010) per tal de determinar si el tribunal espanyol és competent i, en cas afirmatiu, quina llei s'aplica al divorci (la del fòrum, és a dir, l'espanyola; o una d'estrangera). En el cas que en aquest divorci internacional un dels cònjuges sol·licita una prestació compensatòria, s'hauria d'utilitzar la norma de DIPr que determinarà si el tribunal espanyol és així mateix competent o no per conèixer sobre aquesta prestació i, en cas afirmatiu, quina llei substantiva aplicaria (la del fòrum, és a dir, l'espanyola; o una d'estrangera). En aquest segon pas és quan és possible que es cometi l'error per part de l'advocacia i la judicatura, quan: o bé obvien l'element d'internacionalitat del supòsit (entenen incorrectament que si ja s'ha determinat la competència i la llei aplicable pel divorci, no cal que es determini per les altres causes); o bé, no utilitzen el Reglament 4/2009 que determina el tribunal competent en obligació d'aliments per considerar que la prestació o pensió compensatòria no són aliments. L'acte de qualificació és incorrecte, doncs, perquè utilitzen la definició catalana

(o espanyola) del dret intern per determinar l'aplicabilitat d'una norma europea que, com s'ha reiterat, disposa de les seves pròpies normes d'aplicació amb conceptes autònoms. El correcte seria utilitzar les normes de DIPr europees (sempre que es complissin els àmbits d'aplicació, no només el material) i, per tant, el concepte ampli d'aliments que encabeix la prestació d'aliments. D'aquesta manera la norma europea de DIPr (R.4/2009) determinarà si el tribunal espanyol (o un altre d'europeu) és competent. I, en el cas que fossin competents els tribunals espanyols, haurien d'utilitzar la norma de conflicte internacional (Protocol de La Haia de 2007 per remissió del Reglament europeu) per determinar quina llei substantiva aplicarà el jutjat espanyol, que podrà ser l'espanyola o una d'estrangera. En el cas que la llei designada fos l'espanyola, caldrà elaborar un segon exercici per determinar quina de les lleis coexistents a l'Estat espanyol és l'aplicable.²⁷ Si el resultat fos la llei catalana com aplicable (p.ex. per la residència habitual del creditor a Catalunya),²⁸ aleshores aplicariem la regulació de la prestació compensatòria del CCCat i no les normes sobre aliments del CCCat, de manera que no s'alteraria el contingut del dret intern.

< La pràctica davant dels tribunals espanyols, en concret, dels territorialment situats a Catalunya, no ha estat aquesta, malgrat la sentència 742/2000 del Tribunal Suprem espanyol, pronunciada el 21 de juliol de 2002,²⁹ que aclareix de forma taxativa la inclusió de la «pensión compensatoria» en el concepte d'aliments quan s'apliquen les normes europees (en el cas era l'execució parcial d'una sentència holandesa a través del Conveni de Brussel·les de 1968):

«(...) el Convenio de Bruselas es aplicable tanto a la ejecución de una medida provisional de pensión mensual de alimentos a favor de uno de los cónyuges litigantes en un juicio de divorcio como a una pensión

27 Vegeu la contribució en aquest mateix llibre d'E. GINEBRA MOLINS, malgrat que l'estudi és en relació a les successions, es pot fer un paral·lelisme parcial en relació a l'aplicació de la norma internacional per determinar la llei aplicable de les coexistents a Espanya.

28 En aplicació de l'art. 3 PH2007, en virtut de l'art. 16. c) PH2007, per remissió del 16.2 PH2007, a la vegada remès per l'art. 9.7 CC.

29 STS (Sala Civil) 742/2000, de 21 de juliol de 2000. (FJ3) (ECLI:ES:TS:2000:6152).

compensatoria provisional a pagar mensualmente y acordada en juicio de divorcio.»³⁰

Encara actualment els tribunals de segona instància es posicionen al respecte. Per exemple, la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 12 de maig de 2015,³¹ en la qual no es dubtava de la competència del tribunal espanyol en aplicació del Reglament 4/2009. Sí hi havia oposició en relació a la norma de DIPr a utilitzar per determinar la llei substantiva aplicable a la prestació de l'ex-esposa. Per una banda, s'advocava l'ús del Protocol de La Haia de 2007 resultant aplicable el Dret català i, per altra banda, que fossin d'aplicació els arts. 9.2 i 107 CCEsp, essent aplicable el Dret alemany. El tribunal, primerament, justifica l'aplicabilitat del Reglament 4/2009 a la pensió en litigi, perquè el concepte d'obligació d'aliments hauria d'interpretar-se de manera autònoma i s'estén a la pensió compensatòria, tot fent referència a posicionaments del TJUE. Així mateix justifica l'aplicabilitat del Protocol de La Haia de 2007 per remissió del Reglament 4/2009 i essent aplicable a Espanya per estar-hi vinculat. El tribunal determina aplicable el Dret alemany en virtut de l'art. 5 PH2007, perquè presenta una vinculació més estreta al matrimoni i, en concret, subsumeix la «pensió per jubilació» figura germànica regulada en el BGB, com a pensió compensatòria (i així es justifica l'aplicació del PH2007). Ara bé, a continuació el tribunal planteja la possibilitat de considerar aquesta «pensió per jubilació» com un equilibri entre els cònjuges divorciats, i no per pal·liar les necessitats econòmiques interpretant que no seria cobert pel Reglament 4/2009 i aplicaria l'art. 9.2 CC com a efecte del matrimoni,³² tot i que el resultat seria el mateix, l'aplicació del Dret

---

30 En aquesta sentència l'objecte era el reconeixement i execució parcial d'una obligació d'aliments (pensió a l'excònjuge) dictada en una sentència de divorci holandesa en què també es repartien els béns matrimonials. El recurs a l'execució espanyola es fonamentava en l'exclusió de l'aplicabilitat del règim econòmic matrimonial del Conveni de Brussel·les de 1968; el TS, fent ús de la jurisprudència del TJUE indica que sí és aplicable el Conveni per l'execució parcial de la sentència en quant als aliments (pensió compensatòria) perquè la prestació està destinada a la manutenció del cònjuge, per tant obligació d'aliments, i no és pas una prestació que tingui per objecte el repartiment de béns entre els esposos, efectivament matèria de règim matrimonial exclòs del Conveni de Brussel·les.(FJ3)

31 SAPB (Secc. 12) 5640/2015, de 12 de maig de 2015 (ECLI:ES:APB:2015:5640).

32 La qüestió no és pacífica tal i com s'ha exposat en l'apartat 3.1. Considerem que el tribunal es contradiu quan determina que el concepte d'aliments és autònom amb independència de la denominació («De ese concepto tan amplio, independientemente de la denominación que reciba en la legislación de los distintos Estados miembros,

alemany. Considerem més encertat la primera argumentació jurídica però, sigui com sigui, l'exemple també serveix per demostrar que les normes de DIPr, en concret les de determinació de la llei aplicable, són flexibles en l'acte de qualificació per tal de poder subsumir una figura jurídica (pensió per jubilació post-divorci) en una norma de conflicte que no té regulada la mateixa figura jurídica (ja sigui la norma europea com la norma de DIPr interna); així mateix, es constata que l'aplicació de la norma de DIPr no altera la figura jurídica del dret substantiu finalment aplicable (al cas, el Dret alemany).

En la Sentència de l'Audiència Provincial de Barcelona de 12 de setembre de 2018,³³ aclareix (FJ1):

«(...) El concepto de alimentos en Derecho Internacional es más amplio que el concepto de alimentos de nuestro Derecho interno en tanto engloba toda prestación reconocida en la ley entre cónyuges y por tanto comprende la pensión compensatoria. Nos encontramos ante un concepto propio del Derecho Internacional privado de producción comunitaria que engloba toda obligación de alimentos derivada de una relación de familia.(...)».³⁴

En el supòsit no es dubta de l'aplicació de les normes de DIPr en matèria d'aliments (Reglament 4/2009 i Protocol de La Haia 2007) respecte una prestació compensatòria entre ex-cònjuges. El tribunal aplica la regulació del CCCat sobre prestacions compensatòries, tot havent fet ús del concepte d'aliments per determinar la competència del tribunal i determinar la llei substantiva aplicable. En aquest cas, es demostra que són compatibles la coexistència de normes internes i internacionals que

---

se ha derivado que incluso sea aplicable a algunas pensiones compensatorias entre excónyuges»(FJ2)) i inicialment accepta aplicar el PH2007; la prestació compensatòria entre excònjuges, interpretat pel TJUE, no cerca només la necessitat *strictu sensu* sinó que té en compte els recursos disponibles, motiu de recursos del demandant (tot i que no ho prova) en aquest cas.

33 SAPB 580/2018 (Secc. 18), de 12 de setembre de 2018 (ECLI:ES:APB:2018:7603).

34 Amb exacte aclariment la SAPB 618/2018 (Secc.18), de 25 de setembre de 2018 (ECLI:ES:APB:2018:8937) tot i que en el cas però, no es discuteix una prestació d'aliments entre excònjuges, sinó pensió d'aliments per als fills. S'aplica el Reglament 4/2009 i el Protocol de La Haia 2007, es determina la seva competència, i posteriorment s'indica aplicable el dret català (CCCat) en quant als aliments, per tenir el creditor la residència habitual a Catalunya en virtut del PH2007.

regulen amb abast diferent una figura jurídica perquè s'usen en moments diferents i els seus efectes no col·lisionen.

4. CONSIDERACIONS FINALS

La resposta al dubte que plantejàvem en el nostre estudi seria que els conceptes de DIPr europeu i els del Dret civil català (i espanyol) són compatibles.

Ara bé, la complexitat de la seva convivència és enorme.

No seria honest, però, afirmar que les regulacions internacionals de DIPr, tant europees com convencionals no alteren les figures jurídiques internes dels ordenaments jurídics. Certament, la terminologia i el contingut de figures regulades en normes de DIPr s'acaben introduint en les normes internes, però això no té per què implicar modificar la seva regulació substantiva, tal com s'ha intentat demostrar en aquest estudi (p.ex. responsabilitat parental o aliments). En d'altres ocasions, s'introdueixen figures jurídiques i termes inexistents en un ordenament jurídic mitjançant les normes de DIPr. Per exemple, els «documents públics», per a nosaltres majoritàriament notariais i que compten amb una amplíssima regulació interna, però que en d'altres Estats de la Unió europea no existeixen o no serien equiparables.

Els termes jurídics tenen un significat i contingut que difereixen d'un ordenament a un altre. Aquestes diferències parteixen de les tradicions i de la història de determinats territoris i col·lectius, que en àmbit de les relacions personals s'accentuen, fet que condiciona el seu immobilisme front a l'adaptabilitat a d'altres branques del dret com poden ser les normes de comerç internacional. En el context del DIPr europeu, àmpliament unificat, la dificultat per canviar i encabir els termes, per tant, els conceptes i figures jurídiques en dret de família i de successions de 28 Estats membres, és evident. El principal escull és la impossibilitat d'unificar el dret. Per tant, tenim normes de DIPr que són normes tècniques no substantives que necessiten òbviament utilitzar els termes jurídics però que manquen de contingut uniforme. Això ha provocat la inclusió de definicions en els textos legals i la interpretació del TJUE. Aquest esforç xoca inevitablement amb els conceptes i termes interns, nacionals o infranacionals, que sí tenen desenvolupat tot un dret substantiu carregat de història, valors i principis generals. El legislador

europèu coneix bé aquesta situació, per això quan va aprovar el Tractat de Funcionament de la UE, va incloure en el seu art. 81 que les matèries de família en normes de DIPr s'havien d'aprovar per unanimitat. Les conseqüències dels desacords jurídics s'evidencien en la impossibilitat d'aprovar els darrers reglaments per unanimitat recorrent a l'aprovació per cooperació reforçada. Per exemple, els Reglaments 1259/2010 i 2016/1103 en quant a la impossibilitat de definir matrimoni i la presumpció que s'inclouen els matrimonis homosexuals.

Conjuminar els conceptes autònoms de DIPr europeu amb els conceptes interns de dret substantiu és una realitat a la qual els operadors jurídics s'hi han d'avesar i, l'acadèmia, des de les diferents àrees de coneixement, hem de contribuir a facilitar el seu coneixement i correcta aplicació.

